

ที่มา...ของการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตบริการในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอพิชัย อำเภอตรอน อำเภอลับแล และอำเภอทองแสนขัน พบปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา เนื่องจากบริบทพื้นที่ชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ครอบครัวมีฐานะยากจน มีสถานการณ์เสี่ยงปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลของนักเรียน ส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ประกอบกับนักเรียนไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดา มารดา ต้องอาศัยอยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือผู้ปกครองอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บิดา มารดา อีกทั้งผู้ปกครองต้องออกไปประกอบอาชีพ ไม่มีเวลาและไม่ได้ใส่ใจเรื่องความประพฤติของบุตรหลานเท่าที่ควร จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น นักเรียนติดมือถือ การทำผิดระเบียบวินัย ไม่มีสัมมาคารวะ ไม่ตั้งใจเรียน ขาดความประหยัดใช้จ่ายเกินตัว ขาดความพอเพียง ไม่มีจิตอาสา และขาดความรับผิดชอบ ความคาดหวังของสถานศึกษาต้องการให้นักเรียนยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ ความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และมีจิตสาธารณะ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน แต่พบว่าปัญหาสถานศึกษาไม่มีและขาดความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ที่ชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง

การนำแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมาเป็นกลยุทธ์ในการจัดทำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์เขต 1 จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การประเมินตนเองด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล 2) กำหนดมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา 3) กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา และ 4) การติดตามประเมินผลการนำคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาไปใช้ จะเป็นการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาโดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลาง หรือเขตพื้นที่การศึกษาไปยังแต่ละสถานศึกษาโดยคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครูสมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหาร ได้มีอำนาจและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาด้วยตนเอง ในลักษณะเชิงเบ็ดเสร็จ ซึ่งจะมีความคล่องตัวและมีอิสระมากยิ่งขึ้นในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากร วิชาการ และบริหารทั่วไป โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

...คู่มือนี้จัดทำขึ้นเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นสถานศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ให้ได้ไปปรับใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมตามบริบท...

คู่มือนี้เหมาะกับใคร

... การพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเหมาะกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่ยังไม่เคยได้รับเข้าร่วมพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล หรือสถานศึกษาที่เพิ่งเริ่มต้น ต้องการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาเข้าสู่กระบวนการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล จะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ เช่น ประเมินสถานการณ์เสี่ยง กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ จัดกิจกรรม/โครงการคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนผลการดำเนินงาน (ทั้งผลโดยตรงและผลพลอยได้) ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ และความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นสามารถนำไป ปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ...

...อย่างไรก็ตามสถานศึกษาที่มีการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอยู่ก่อนแล้ว สามารถนำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและกระบวนการ ไปปรับประยุกต์ได้เช่นกัน โดยไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับขั้นตอนหรือทำในทุกขั้นตอน...

คู่มือนี้ใช้อย่างไร

- เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจแนวคิดและความเข้าใจพื้นฐานในส่วนแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
- การประเมินตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสำรวจการรับรู้ประเด็นด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ของตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สู่การกำหนดมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
- กำหนดมาตรฐานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา คือ การกำหนดคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลที่ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กร สู่กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
- กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา ตามกระบวนการ 7 ขั้นตอนตามลำดับโดย คู่มือนี้ได้อธิบายวิธีการและแบบฝึกเพื่อให้ผู้เข้าร่วมใช้และบันทึกข้อความได้ในแต่ละขั้นตอน
- เมื่อได้แผนในการดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 แล้วนำไปปฏิบัติ และนำผลที่ได้ในแต่ละกิจกรรม บันทึกลงในสรุปผลการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษา
- การติดตาม ประเมินผลการนำการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 ไปใช้มีการติดตามผล ทบทวนเป็นระยะ และร่วมกันถอดบทเรียนปรับปรุงคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

ประโยชน์ที่จะได้จากการใช้คู่มือ

...สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 ได้ข้อมูลเป็นเสียงสะท้อนจากผู้บริหารการศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครู ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้เพื่อการออกแบบและวางแผนการพัฒนาบุคลากร การกำหนดโครงการหรือกิจกรรมในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล ด้านต่าง ๆ ร่วมกัน...

แนวคิดและความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริม

คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล

...สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ได้นำแนวคิดจากการศึกษาวิจัย ได้ทำการศึกษาทบทวนรวมถึงพัฒนากรอบแนวคิดในการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 และสถานศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ไว้ว่า

“**คุณธรรม** คือสภาพคุณงามความดี เป็นหลักประพฤติปฏิบัติของคนซึ่งจะเกิดขึ้นภายในจิตใจและจะแสดงออกทางกาย วาจา ใจ จนเป็นนิสัย พร้อมทั้งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี อันจะทำให้ผู้ที่มีคุณธรรมจะเป็นที่ยอมรับของบุคคลและสร้างสรรค์สิ่งดีให้กับ สังคม และประเทศชาติ”

“**จริยธรรม** คือกฎศีลธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ ไม่ใช่กฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป และยังเห็นการแสดงออกมาจากจิตใจ ทำให้บุคคลไม่ทำความชั่ว แต่ทำความดี ยึดถือเป็นหลักในการดำรงชีวิตและการทำตนให้เป็นประโยชน์เพื่อความสุขต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม พร้อมต้องปลูกฝังและฝึกหัดให้มีในตนเอง จริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงออกในเชิงบวก ปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดเป็นนิสัยเป็นสิ่งที่ผู้อื่นหรือสังคมยอมรับ”

“**ธรรมาภิบาล** คือการปกครอง การบริหาร การจัดการควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามครรลองครองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึง การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เป็นต้น ” ความแตกต่างของ คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล อธิบายได้ดังนี้

คุณธรรม คือ “**พฤตินิสัย**” หรือ ลักษณะส่วนบุคคล (Individual characteristic) ที่ทำอย่างสม่ำเสมอ ผ่านกระบวนการคิด การตัดสินใจที่เหมาะสม

จริยธรรม คือ “**การกระทำ**” ที่แสดงออกด้วยการเคารพและปฏิบัติตาม กฎ กติกา ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ธรรมาภิบาล คือ “**การบริหาร**” ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ

กรอบแนวคิดในการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล

...เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา สร้างบรรยากาศของ
ความเจริญงอกงาม และมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันในการขับเคลื่อนคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จึงได้ทำคู่มือนี้ที่เป็นของสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ขึ้นโดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย

1. การประเมินตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสำรวจการรับรู้ประเด็นด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในองค์กร
2. กำหนดมาตรฐานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา คือการกำหนดคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลที่ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กร
3. กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา
4. การติดตาม ประเมินผลการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาไปใช้กระบวนการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ดำเนินการอยู่นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนา “**มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล**” ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการออกแบบ วางแผนพัฒนาสถานศึกษา ในมิติคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล นอกจากนี้ได้พัฒนา “**กระบวนการ 7 ขั้นตอน**” ซึ่งเป็นกระบวนการในการขับเคลื่อนและพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นสถานศึกษาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล อย่างมีแบบแผน

ทั้งนี้การพัฒนาสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ด้วยมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล จำเป็นต้องมีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ควบคู่กัน

1. การประเมินตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

1.1 สามารถแยกแยะความถูกต้อง ความดี และความชั่วได้

1.2 เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

1.3 ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

1.4 มีระเบียบวินัย และซื่อสัตย์

1.5 ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพและมีความสามารถจัดการกับปัญหาจริยธรรมในการดำรงชีพและการปฏิบัติงานในหน้าที่

1. การประเมินตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

1.6 เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นทั้งในการดำรงตนและการปฏิบัติงาน

1.7 ส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการได้รับรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองเพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง ที่จะถูกละเมิด

1.8 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษา อันก่อให้เกิดเอกภาพและความร่วมมือพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม

1.9 การให้ความสำคัญและเอาใจใส่จริงเอาใจสั่งในการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ของครู ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง

1.10 การให้บริการที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ

1. การประเมินตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

1.11 หลักการความรับผิดชอบ

1.12 หลักการมีส่วนร่วม

1.13 หลักการกระจายอำนาจ

1.14 หลักนิติธรรม

1.16 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

1.15 หลักความเสมอภาค

2. การกำหนดมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็น “เครื่องมือในการส่งเสริมและขับเคลื่อนการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1” โดยมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการวัดหรือการประเมินสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 เพื่อให้คุณหรือให้โทษ แต่เป็นแนวทางเพื่อให้องค์กรได้ประเมินตนเอง เพื่อให้รู้ศักยภาพสถานการณ์ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 และนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาที่มีการดำเนินงานอย่างมีคุณธรรม จริยธรรมได้อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานด้านธรรมาภิบาล หรืออาจเรียกได้ว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หลักธรรมรัฐ และบรรษัทภิบาล ฯลฯ” ซึ่งเรารู้จักกัน ในนาม “Good Governance” ที่หมายถึงการปกครองที่เป็นธรรมนั้น ไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษย์เป็นพัน ๆ ปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 และสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน มาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล จึงเป็นเพียง Guideline หรือแนวทาง ที่ไม่เน้นการจัดอันดับหรือการตรวจประเมินเพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ร่วมค้นหาและตรวจสอบตนเองตามบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ซึ่งการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 โดยนำมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลนี้ ไปเป็นแนวทางในการเริ่มต้นพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 สามารถเพิ่ม ข้อคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล พัฒนาและส่งเสริมมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ได้เอง โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จะทำหน้าที่ในการส่งเสริมกระบวนการรวมถึงให้คำแนะนำ

มาตรฐานด้านคุณธรรม ประกอบด้วยคุณธรรม 5 ด้าน ได้แก่

1. การใช้ทักษะกระบวนการคิด ได้แก่ การมีความสามารถในการจำแนก เปรียบเทียบ ให้เหตุผล มีวิจารณญาณ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ได้ว่าสิ่งใดควรประพฤติปฏิบัติ
2. วินัย ได้แก่ การปฏิบัติตามข้อตกลง กฎกติกา และแบบแผน การทำหน้าที่ของสมาชิกภายในสถานศึกษา และความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกสถานศึกษา
3. ซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ ความโปร่งใส และธรรมาภิบาลของสถานศึกษา
4. พอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รอบรู้ รอบคอบ และมีภูมิคุ้มกัน
5. จิตอาสา ได้แก่ การทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสถานศึกษา ด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

มาตรฐานด้านจริยธรรม

ประกอบด้วยจริยธรรม 8 ด้าน ได้แก่

1. ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ได้แก่ ส่งเสริม สนับสนุน และพิทักษ์รักษา สถาบันหลักของประเทศโดยการรักษามลประโยชน์และชื่อเสียงของประเทศชาติ การปฏิบัติตามหลักศาสนา การเทิดทูนรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย
2. ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ได้แก่ ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ตามกฎหมายและตามทำนองคลองธรรม มีจิตสำนึกที่ดีโดยมีความสุจริตใจเป็นที่ตั้งและความพร้อมรับการตรวจสอบ และรับผลจากการกระทำของตน
3. กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ได้แก่ กล้าตัดสินใจและยกย่องผู้ที่ทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม และกล้าแสดงความคิดเห็น คัดค้านหรือเสนอให้มีการลงโทษผู้กระทำการที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้งไม่ยอมกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมเพียงเพื่อรักษาประโยชน์หรือสถานภาพของตนเอง
4. คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ได้แก่ คิดถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งมีความเสียสละ และมีจิตสาธารณะ ในการปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งไม่กระทำการอันมีลักษณะเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์ส่วนรวม
5. มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ได้แก่ มุ่งมั่น อุทิศตน ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และนึกถึงประโยชน์และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร
6. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ ได้แก่ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ปราศจากอคติและไม่เลือกปฏิบัติโดยการใช้ความรู้สึกหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเหตุผลของความแตกต่าง เช่น เชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ ร่างกาย ฐานะทางเศรษฐกิจ
7. ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ ได้แก่ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ด้วยการรักษาเกียรติศักดิ์ของความเป็นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีด้วยการเคารพกฎหมายและวินัย
8. เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำนึงถึงสิทธิเด็ก และเยาวชนยอมรับความแตกต่างของบุคคล

มาตรฐานด้านธรรมาภิบาล

ประกอบด้วย ธรรมาภิบาล 6 ด้าน ได้แก่

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และความยุติธรรม รวมทั้งมีความรัดกุมและรวดเร็วด้วย
2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริม ให้บุคลากรพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นนิสัย ประจำชาติ
3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ ความโปร่งใส พอเทียบได้ว่ามีความหมาย ตรงข้าม หรือเกือบตรงข้ามกับการทุจริต คอร์รัปชัน โดยที่เรื่องทุจริต คอร์รัปชัน ให้มีความหมายในเชิงลบ และความน่าสะพรึงกลัวแฝงอยู่ ความโปร่งใสเป็นคำศัพท์ที่ให้แง่บวกในเชิงบวก และให้ความสนใจในเชิงสงบสุข ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและเข้าใจง่าย และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องอย่างชัดเจนในการนี้ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานให้มีความโปร่งใส ขออัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งได้แก่ผู้ที่มีความสุจริต และบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ
4. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การให้โอกาสให้บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และหรือ คณะทำงานโดยให้ข้อมูลความคิดเห็น แนะนำ ปรีกษา ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ
5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง
6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

3. กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

การขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ได้กำหนดกรอบแนวทางเบื้องต้นที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดหลัก (3 Key Concepts) เพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1980) ที่เน้นความร่วมมือกันในการดำเนินงาน การรักษาผลประโยชน์ การตรวจสอบและประเมินผล แนวคิดการบริหารแบบมุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ จึงได้นำมามาตรฐานในกระบวนการการส่งเสริมการสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลมาสังเคราะห์ ให้เป็นการบริหารจัดการที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในการดำเนินงานที่มีจุดเด่นคือการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่มีเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันตามลำดับ ประกอบด้วยกระบวนการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินสถานการณ์เสี่ยง/ปัญหาด้านคุณธรรม/จริยธรรมของโรงเรียน
แยกเป็นสภาพความเป็นจริง และสภาพความคาดหวัง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์

ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรม/โครงการคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน แยกเป็น ระดับบุคคล (นักเรียน) ระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน

3. กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดกิจกรรมธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ 5 เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน

ขั้นตอนที่ 6 ผลการดำเนินงาน (ทั้งผลโดยตรงและผลพลอยได้)

ขั้นตอนที่ 7 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ

4. การติดตาม ประเมินผลการนำคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาไปใช้

แนวคิดหลักในการติดตามประเมินผล (3 Key Concepts)

1. กระบวนการมีส่วนร่วม ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับมีส่วนร่วมในการสำรวจ/ออกแบบ/ดำเนินการ/ร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการติดตามผล
2. ปลุกพลังบวก มุ่งเน้นส่งเสริมคุณค่าที่บุคคลหรือองค์กรปฏิบัติให้เกิดแรงบันดาลใจในการขยายผลหรือปฏิบัติในวงกว้าง
3. เกิดการเรียนรู้ระดับบุคคลและองค์กร ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการการเรียนรู้และตระหนักรู้ ในระดับบุคคลและองค์กรเกิดบทเรียนและเห็นโอกาสในการพัฒนา กระบวนการติดตามประเมินผลการนำไปใช้

นำเสนอความก้าวหน้า	สมาชิกองค์กรนำเสนอความก้าวหน้าตามแผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
การดำเนินการ	การดำเนินการตามแผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล สรุปผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล และระดับองค์กร
ค้นหาโอกาส	บุคลากรร่วมกันค้นหาโอกาสในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และ ธรรมาภิบาล อย่างต่อเนื่อง
กำหนดแนวทางการส่งเสริม	บุคลากรร่วมกันออกแบบและกำหนดแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล พร้อมจัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ที่จะดำเนินการต่อไป

ประเด็นการติดตาม ประเมินผล	ข้อพิจารณา
1. ผลการดำเนินการตาม แผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล หรือความก้าวหน้าตามแผน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล	ขั้นตอนที่ 1 ประเมินสถานการณ์เสี่ยง/ปัญหาด้านคุณธรรม/จริยธรรมของโรงเรียน แยกเป็นสภาพความเป็นจริง และสภาพความคาดหวัง ขั้นตอนที่ 2 กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรม/โครงการคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน แยกเป็นระดับบุคคล (นักเรียน) ระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน ขั้นตอนที่ 4 กำหนดกิจกรรมธรรมาภิบาล ขั้นตอนที่ 5 เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน ขั้นตอนที่ 6 ผลการดำเนินงาน (ทั้งผลโดยตรงและผลพลอยได้) ขั้นตอนที่ 7 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ
2. บทบาทผู้นำ	ความคิดเห็นและท่าทีของผู้นำที่มีต่อการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล บทบาทและการสื่อสารของผู้นำในการขับเคลื่อนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
3. การสื่อสาร	การสื่อสารเพื่อความเข้าใจในเป้าหมายด้านคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาล พันธกิจ และมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและดำเนินการตามแผน
4. การมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง การรับฟังเสียงสะท้อนของกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง เรื่องเล่าที่ประทับใจ
5. การเรียนรู้	ความรู้สึกรู้สึก/ข้อสังเกตในกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล สิ่งที่ได้เรียนรู้ระดับบุคคลและองค์กร สิ่งที่จะนำไปประยุกต์ใช้ หรือ stay/start/stopสิ่งที่ดำเนินการ สิ่งที่จะเริ่มทำ สิ่งที่จะหยุดทำ กลไกหรือกระบวนการเรียนรู้ที่สังเกตได้ ความเชื่อมโยงกับมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา
6. เสียงสะท้อนของผู้ ผลักดันและผู้รับผิดชอบ หลัก	การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมายด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล พันธกิจ และมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในสถานศึกษา การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและดำเนินการตามแผน
7. การพัฒนาในอนาคต	สิ่งที่องค์กรจะดำเนินต่อไป การสำรวจเพื่อเตรียมแผนล่วงหน้า

ข้อเสนอแนะ

1. การส่งเสริมกระบวนการพัฒนามาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1) ระยะเตรียมการ 2) ระหว่างดำเนินการหรือการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และ 3) ระยะติดตามผลหลังจากจัดการอบรมฯ ซึ่งในแต่ละขั้นตอน จะทำให้เกิดผลลัพธ์ดังตาราง

Workshop	กระบวนการ 7 ขั้นตอน	ผลลัพธ์
การประเมินตนเองฯ (Pre-workshop)	ขั้นตอนที่ 1 ประเมินสถานการณ์เสี่ยง/ ปัญหาด้านคุณธรรม/จริยธรรมของโรงเรียน แยกเป็นสภาพความเป็นจริง และสภาพ ความคาดหวัง	ข้อมูลสำหรับการใช้ แลกเปลี่ยนและนำไปใช้ ในการดำเนินกิจกรรม (PLC)
ครั้งที่ 1 : สร้างความเข้าใจ และกำหนดเป้าหมายและ มาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล	ขั้นตอนที่ 2 กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรม /โครงการ คุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน แยกเป็น ระดับบุคคล (นักเรียน) ระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน ขั้นตอนที่ 4 กำหนดกิจกรรมธรรมาภิบาล	เป้าหมายพันธกิจด้าน คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล มาตรฐาน คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
ครั้งที่ 2 : การวางแผน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล	ขั้นตอนที่ 5 เครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อน	วางแผนการใช้เครื่องมือ ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
ครั้งที่ 3 : การติดตามการ ดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลง	ขั้นตอนที่ 6 ผลการดำเนินงาน (ทั้งผลโดยตรงและผลพลอยได้) ขั้นตอนที่ 7 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ	ผลการติดตามความก้าวหน้า ตามแผนการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล แนวทางการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ที่เกิด การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนใน องค์กร

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการ 7 ขั้นตอนสู่การปฏิบัติสำหรับองค์กรในคู่มือจะแสดงให้เห็นถึงการทำกิจกรรมในแต่ละขั้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการเตรียมข้อมูล รู้วิธีการ และผลลัพธ์ที่จะได้ในแต่ละกิจกรรม โดยแต่ละขั้นตอนจะอธิบายกิจกรรม โดยแบ่งเป็นกิจกรรม 3 ระยะ คือ

1. การเตรียมการ องค์กรให้บุคลากรขององค์กรทำแบบประเมินตนเอง ผ่านแบบประเมินออนไลน์ ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรในองค์กร ตามการรับรู้หรือความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาองค์กรในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล มิใช่การประเมินเพื่อวัดระดับความมากน้อยหรือความไม่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล เพื่อให้ได้ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนและการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ต่อไป

2. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน โดยกิจกรรมควรมีวิทยากรกระบวนการหรือกระบวนการที่เข้าใจเรื่องพัฒนาองค์กร ความเข้าใจในประเด็นคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล และทักษะในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมถึงสามารถแนะนำและเป็นพี่เลี้ยง ที่เน้นการมีส่วนร่วมในระหว่างกระบวนการอบรม ในคู่มือนี้จะอธิบายขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือที่ต้องใช้ในการจัดกระบวนการ ทั้งนี้ในแต่ละกิจกรรมควรมีการบันทึกข้อมูลในแต่ละขั้นตอนเพื่อรวบรวมข้อมูลความคิด ให้เชื่อมโยงกันในแต่ละขั้นตอน สำหรับการทำกระบวนการ คู่มือนี้ได้เสนอให้เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหรือ Workshop แบ่งเป็น 2 วัน ดังตาราง

ครั้งที่ 1	ขั้นตอน
ครั้งที่ 1 สร้างความเข้าใจและกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1	ขั้นตอนที่ 2 กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรม /โครงการคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียน แยกเป็น ระดับบุคคล (นักเรียน) ระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน ขั้นตอนที่ 4 กำหนดกิจกรรมธรรมาภิบาล
ครั้งที่ 2 การวางแผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล	ขั้นตอนที่ 5 เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนและกำหนดการวัดผลความสำเร็จ

ในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้องค์กรส่งตัวแทนเข้าร่วมมีเกณฑ์การพิจารณาดังต่อไปนี้

- จำนวนผู้เข้าร่วมขึ้นอยู่กับขนาดขององค์กรแต่ไม่ควรเกิน 50 คน
- มีทั้งระดับบริหารและระดับปฏิบัติการเข้าร่วม
- ควรมีตัวแทนจากแต่ละกลุ่มงาน / สถานศึกษา อย่างเท่าเทียม

3. การติดตามผลหลังจากการดำเนินกิจกรรม หลังจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแล้ว องค์กรนำสิ่งที่ได้จากการอบรมทบทวน และนำไปดำเนินการ และเมื่อองค์กรได้ดำเนินกิจกรรมไประยะหนึ่งแล้วควรมีการติดตามเพื่อทราบสถานการณ์และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างการทำกิจกรรมและหลังจากการจบกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การทบทวนจากการดำเนินการเพื่อนำผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติไปปรับใช้ในการทำกิจกรรมและการประเมินรอบต่อไป

รายละเอียดกิจกรรมในการจัดกระบวนการ

ภาพรวมของกิจกรรมดังนี้

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์
กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์	สร้างข้อตกลงในการทำกิจกรรม เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เชื่อมโยง ประเด็นคุณธรรมจริยธรรม และ ธรรมาภิบาล กับตนเองและองค์กร	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานคุณธรรมจริยธรรม และ ธรรมาภิบาลในสถานศึกษา
กิจกรรมที่ 1 แลกเปลี่ยนมุมมอง จากแบบประเมินมาตรฐาน คุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา	นำเสนอผลการประเมินตนเอง ด้านคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาล ทบทวน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผล การประเมินและมุมมองจาก ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	ข้อมูลสำหรับการใช้แลกเปลี่ยนและ นำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม องค์กร
กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์สิ่งที่ทำได้ ดีและโอกาสในการส่งเสริม	นำข้อมูลจากแบบประเมินและร่วม วิเคราะห์ถึงปัญหาขององค์กรและ สิ่งที่ทำได้ดีที่ควรรักษาและทำให้ ได้ดียิ่งขึ้น (ปัญหาที่อยากแก้และ ความดีที่อยากทำ)	ประเด็นด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
กิจกรรมที่ 3 ออกแบบภาพ เป้าหมายที่ต้องการและกำหนด พันธกิจการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล	ร่วมกันออกแบบเป้าหมายและ พันธกิจขององค์กรที่สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ค่านิยม หรือสิ่งที่องค์กร จะไปในอนาคต	เป้าหมายและพันธกิจด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
กิจกรรมที่ 4 กำหนดมาตรฐาน คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ขององค์กร	กำหนดคุณธรรม จริยธรรม และ ธรรมาภิบาล หรือสิ่งที่ทำให้ไปสู่ เป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดไว้	มาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และ ธรรมาภิบาล

รายละเอียดกิจกรรมในการจัดกระบวนการ

ภาพรวมของกิจกรรมดังนี้

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลลัพธ์
กิจกรรมที่ 5 จัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล และกำหนด การวัดผล ความสำเร็จ	ร่วมกันออกแบบแนวคิด ในการจัดทำแผนส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลจากมาตรฐาน คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลที่ได้กำหนดไว้ และสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก กิจกรรม	แผนและแนวทางการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาล ขององค์กร แนวทางในการติดตามและ ประเมินการดำเนินการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ขององค์กร
กิจกรรมที่ 6 ดำเนินการตาม แผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	ดำเนินกิจกรรม ตามที่ได้วางแผนไว้	การทำกิจกรรมร่วมกัน
กิจกรรมที่ 7 ทบทวนผล การพัฒนาและส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล โดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน	แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนิน กิจกรรมร่วมกันของบุคลากร ในองค์กร ทบทวนและปรับปรุง แผนกิจกรรม	ผลการติดตามความก้าวหน้าตาม แผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลขององค์กร แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลของ องค์กรที่เกิดขึ้นการเรียนรู้จาก การปฏิบัติและการแลกเปลี่ยน ของบุคลากรในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้การจัดกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

1. Dialogue การสื่อสารภายในองค์กรที่มีลักษณะของการเปิดประเด็นสนทนา โดยกลุ่มคน
เกิดเป็นวงสนทนาที่กำหนด กฎกติกา มารยาทในการสนทนาไว้ เพื่อสร้างกระบวนการคิดร่วมกัน
อย่างสร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้งไม่มีบทสรุป เหมาะสำหรับการพัฒนากระบวนการคิดเพื่อสร้าง
ความเข้าใจในระดับที่ยั่งยืน
2. Appreciative Inquiry (AI) มุ่งเน้นจิตวิทยาเชิงบวก โดยค้นหาสิ่งที่ดีของบุคคล และองค์กร
เพื่อนำมาสร้างโอกาสและความเป็นไปได้ใหม่ ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล
3. Brainstorming การแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างบุคลากรในกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทางสู่การ
วางแผนการดำเนินการ การค้นหาสาเหตุของปัญหา เพื่อให้บุคลากรในกลุ่มเสนอความคิดเห็นใหม่
ขึ้นมา
4. Cause and Effect Diagram ผังแสดงเหตุและผลคือ ผังที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง
คุณลักษณะของปัญหา (ผล) กับปัจจัยต่าง ๆ (สาเหตุ) ที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งผลลัพธ์ (ปัญหา) สาเหตุ
หลักหรือกลุ่มของปัญหาปัจจัยรอง และปัจจัยย่อย
5. World Café เป็นรูปแบบหนึ่งของการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเน้น ให้ผู้เข้าร่วมทุกคน
ได้มีส่วนร่วม ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นในประเด็นกลุ่มได้กำหนดไว้
6. Storytelling การเล่าเรื่อง เป็นวิธีการหรือเครื่องมือประเภทหนึ่งของการจัดการความรู้ ในการ
ดึงเอาประสบการณ์หรือความรู้ที่อยู่ภายในของผู้เล่าออกมาเล่าให้บุคคลอื่นฟัง ผู้ฟังสามารถนำเอา
ประสบการณ์หรือความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานของตนเองได้ โดยไม่ต้องเสียเวลาเริ่มต้น
ในการศึกษาเรื่องนั้น ๆ ใหม่
7. Short-term and Long-term Planning ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อให้
สามารถถ่ายทอดสู่การปฏิบัติได้
8. Conversation Feedback Recognition (CFR) การสนทนาที่มีคุณภาพ กระบวนการที่จะทำให้
ทีมเกิดการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านการสนทนา

ภาคผนวก

แบบประเมินการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

คำชี้แจง

1. แบบบันทึกการประเมินฉบับนี้ สำหรับคณะกรรมการการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ประกอบด้วย

1.1 แบบประเมินการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

1.2 แบบสรุปผลการประเมินการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

2. เกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับใด ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับคุณภาพนั้นโดย

ผ่าน หมายถึง มีข้อมูล หลักฐานหรือผลสำเร็จเชิงประจักษ์เป็นที่น่าสนใจ/ได้มาตรฐาน จากคณะกรรมการประเมินต้องให้ผ่าน 3 คน ขึ้นไป

ไม่ผ่าน หมายถึง ข้อมูล หลักฐานหรือผลสำเร็จเชิงประจักษ์ ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ/ไม่สมบูรณ์ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน จากคณะกรรมการประเมินน้อยกว่า 3 คน

แบบประเมินการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดอุตรดิตถ์

รายการประเมิน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. การบริหารตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา		
2. กำหนดมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา		
3. กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในสถานศึกษา		
4. การติดตาม ประเมินผลการนำคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในสถานศึกษาไปใช้		

1. แบบประเมินการประเมินตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดอุดรธานี

รายการประเมิน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. สามารถแยกแยะความถูกต้อง ความดี และความชั่วได้		
2. เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์		
3. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง		
4. มีระเบียบวินัย และซื่อสัตย์		
5. ปฏิบัติตามแบบแผน ระเบียบ กฎ กติกา แนวปฏิบัติที่กำหนดและระเบียบกฎหมาย		
6. เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นทั้งในการดำรงตนและการปฏิบัติงาน		
7. ส่งเสริมให้ผู้ให้บริการได้รับรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองที่จะถูกละเมิด		
8. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษา อันก่อให้เกิดเอกภาพและความ ร่วมมือพัฒนาการสอนคุณธรรม จริยธรรม		
9. การให้ความสำคัญและเอาใจจริงเอาใจในการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ของครู ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐานอย่างต่อเนื่อง		
10. การให้บริการที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และสร้างความ เชื่อมั่น ความไว้วางใจ		
11. หลักการความรับผิดชอบ		
12. หลักการมีส่วนร่วม		
13. หลักการกระจายอำนาจ		
14. หลักนิติธรรม		
15. หลักความเสมอภาค		
16. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ		

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

2. แบบประเมินกำหนดมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดอุดรธานี

รายการประเมิน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. มาตรฐานคุณธรรม		
1.1 การใช้ทักษะกระบวนการคิด		
1.2 วินัย		
1.3 ซื่อสัตย์ สุจริต		
1.4 พอเพียง		
1.5 จิตอาสา		
2. มาตรฐานจริยธรรม		
2.1 ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
2.2 ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่		
2.3 กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม		
2.4 คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ		
2.5 มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน		
2.6 ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์		
2.7 เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำนึงถึงสิทธิเด็ก และยอมรับความแตกต่างของบุคคล		
3. มาตรฐานธรรมาภิบาล		
3.1 หลักนิติธรรม		
3.2 หลักคุณธรรม		
3.3 หลักความโปร่งใส		
3.4 หลักการมีส่วนร่วม		
3.5 หลักความรับผิดชอบต่อ		
3.6 หลักความคุ้มค่า		

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

3. แบบประเมินกระบวนการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดอุดรดิตถ์

รายการประเมิน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
3. กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในสถานศึกษา		
3.1 ขั้นตอนที่ 1 ประเมินสถานการณ์เสี่ยง/ปัญหาด้านคุณธรรม/จริยธรรม ของโรงเรียน แยกเป็นสภาพความเป็นจริง และสภาพความคาดหวัง		
3.2 ขั้นตอนที่ 2 กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์		
3.3 ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรม/โครงการคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน แยกเป็น ระดับบุคคล (นักเรียน) ระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน		
3.4 ขั้นตอนที่ 4 กำหนดกิจกรรมธรรมาภิบาล		
3.5 ขั้นตอนที่ 5 เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน		
3.6 ขั้นตอนที่ 6 ผลการดำเนินงาน (ทั้งผลโดยตรงและผลพลอยได้)		
3.7 ขั้นตอนที่ 7 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ		

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

4. แบบประเมินการติดตาม ประเมินผลการนำคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาไปใช้

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดอุดรดิตถ์

รายการประเมิน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
4.1 ผลการดำเนินการตามแผนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล		
4.2 บทบาทผู้นำ		
4.3 การสื่อสาร		
4.4 การมีส่วนร่วม		
4.5 การเรียนรู้		
4.6 เสียงสะท้อนของผู้หลักต้นและผู้รับผิดชอบหลัก		
4.7 การพัฒนาในอนาคต		

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินกระบวนการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดอุตรดิตถ์

ด้านคุณธรรม จริยธรรม

1. สถานการณ์เสี่ยง/ปัญหาด้านคุณธรรม/จริยธรรมของโรงเรียน

.....
.....
.....
.....

2. คุณธรรมอัตลักษณ์

.....
.....
.....
.....

3. กิจกรรม/โครงการคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน

3.1 ระดับบุคคล(นักเรียน)

3.1.1

.....
.....

3.1.2

.....
.....

2.2 ระดับห้องเรียน

3.2.1

.....
.....

3.2.2

.....
.....

3.3 ระดับโรงเรียน

3.3.1

.....

3.3.2

.....

3.4 ระดับชุมชน

3.4.1

.....

3.4.2

.....

4. กิจกรรมธรรมาภิบาลในโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

5. เครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน

.....

.....

.....

.....

.....

6. ผลการดำเนินงาน(ทั้งผลโดยตรงและผลพลอยได้)

6.1 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน.....

.....

6.2 ผลที่เกิดขึ้นกับครู.....

.....

6.3 ผลที่เกิดขึ้นกับสถานศึกษา.....

.....

6.4 ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน.....

.....

7. ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ

7.1 ปัญหา อุปสรรค.....

.....

7.2 ข้อเสนอแนะ.....

.....

8. รูปภาพกิจกรรม

ลงชื่อ

หัวหน้าสถานศึกษา

(

)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

